

TIP FAKÜLTESİ 1. SINIF VE 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNDE PSİKİYATRİK HASTAYA YÖNELİK TUTUMLAR

Sevilay Yıldırım Birdoğan*, Oğuz E. Berksun**

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci sınıf ve altıncı sınıf öğrencileri arasında psikiyatrik hastaya karşı tutumlar açısından bir fark olup olmadığını değerlendirmektir. **Yöntem:** Çalışmaya 50 birinci sınıf 50 altıncı sınıf öğrencisi rastgele olarak kabul edilmişlerdir. Deneklere Akıl Hastalıkları Hakkında Kanaat Ölçeği uygulanmıştır. **Bulgular:** Sonuçlar hastalara karşı tutum açısından cinsler arasında bir fark olmadığını, fakat altıncı sınıf öğrencilerinin psikiyatrik hastaya karşı daha olumlu tutumlara sahip olduklarına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akıl hastasına karşı tutumlar, psikiyatrik hasta, psikiyatrik hastalık, tıp fakültesi öğrencileri, Akıl Hastalıkları Hakkındaki Kanaatler Ölçeği.

Attitudes Towards The Mentally Ill in First Year and Sixt Year Medical School Students

SUMMARY

Object: The purpose of the study was to examine the difference between first year and sixth year students of Ankara University Medical School in their attitudes towards the mentally ill. **Method:** 50 first year students and 50 sixth year students were admitted to the study randomly. The participants completed the "Opinions About Mental Illness Scale". **Results:** The results indicate that no significant differences were found between gender for attitudes towards mental illness but the sixth year students have a positive valance in their attitudes towards psychiatric patients and illnesses.

Key Words: Attitudes towards mentally ill, psychiatric patients, psychiatric ilneses, medical school students, Opinions About Mental Illness Scale.

* Uzm. Psk., Doğan Çağlar Ortopedik Engelliler Meslek Lisesi.

** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.

GİRİŞ

Her toplumun akıl hastalıklarına ilişkin kendine has tanımlamaları ve stereotipleri olduğu, hatta akıl hastalıklarına yönelik kendine has bir ölçüde yerleşik tutumları ve pozisyon alışları olduğu bilinir (Eker 1989). Socall ve Holtgraves (1992) "etiketleme teorisine göre" olumsuz stereotiplerin hastalıkların etyolojisinde önemli rol oynadığını düşünmüşlerdir. Buna karşın bazı yazarlar da toplumsal durum alış, tutum ve reaksiyonların nedenden ziyade sonuç olduğuna inanmışlardır (Gove 1982). İster etyolojik neden olarak, isterse sonuç olarak ele alınsın, akıl hastalarına yönelik tutum ve reaksiyonlar en azından akıl hastalıklarının tedavilerinde önemli toplumsal-çevresel faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde ve dünyada yapılan pek çok çalışma akıl hastası ve hastalıklarına karşı bireysel ve toplumsal düzeyde beliren tutumlar ve bu tutumları belirleyen etkenler konusunda bize önemli bilgiler sağlamaktadır. Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçların arka planında akıl hastasına karşı yönelen tutumu belirleyen en önemli faktörün bilgi eksikliği olduğu görülmüştür.

Gerek ülkemizde gerekse dünyada yapılan araştırmalar bu yönde sonuçlar ortaya koymaktadır. Ülkemizde belki de akıl hastasına yönelik tutumlar konusunda yapılan ilk çalışma olması nedeniyle önem kazanan bir çalışmada, Savaşır (1969), toplumdaki psikiyatrik hastalıklar hakkında bilgi eksikliği ve bilgi düzeyi farklılığı göstermeyen gruplar arasında bir tutum farkının olmadığına işaret etmiştir. Savaşır'ın bu çalışmasında Ankara'nın Nallıhan ilçesinin bir köyü ve Çankaya ilçesinde oturan 150 aile ile görüşülmüş; köy ve kentte yaşayanların psikiyatrik hasta ve hastalıklara karşı anlamlı bir tutum farkı

sergilemediği ve psikiyatrik hastalıkların halk tarafından bilinmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yine 1969 yılında Savaşır ve Sunman yaptıkları çalışmada aile reisleri ve eşlerinin tutumlarını karşılaştırmışlardır. Bu çalışmada da "reisler" ve eşler arasında tutum açısından bir fark bulamamışlardır. Ayrıca kadınlarda akıl hastalıklarını dinsel ve doğa dışı sebeplerle açıklama tutumunun daha yüksek olduğunu saptamışlardır (Sunman ve Savaşır 1969). Bayülkem ve arkadaşlarının, bir çalışmalarında (1970) ulaştığı en önemli sonuç eğitim düzeyi artışı ile psikiyatrik hastalıklar hakkında bilgi artışının paralel olduğu ve bilgi artışı ile tutumların daha olumlu hale geldiği sonucudur. Araştırmalarda, eğitim düzeyindeki yükselmenin tutumlarda olumlu bir değişime neden olduğu, değişmez bir şekilde vurgulanan önemli bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu görüşü destekleyen başka pek çok çalışma vardır. Dündar ve arkadaşlarının yaptığı çalışmalar (Dündar 1993, Dündar ve ark 1994; Dündar ve ark 1995a, Dündar ve ark. 1995b, Dündar ve ark. 1995c), Gürgen ve arkadaşlarının yaptığı çalışmalar (Gürgen ve ark 1997) eğitimin önemine vurgu yapan, eğitimin önemini destekleyen sonuçlara ulaşılmış çalışmalardır. Bu görüşü desteklemeyen çalışmalar da vardır. Örneğin Kılıçalp ve arkadaşlarının 1994 yılında tıp fakültesi öğrencilerinde staj yapmış olmanın psikiyatrik hasta ve hastalıklara karşı olumlu yönde tutum değişikliklerine neden olduğu sonucuna vardığı araştırmanın bir benzerini Hürol (1990) daha önce yapmış; staj yapmış olmanın tutumlarda bir farklılık yaratmadığı sonucuna varmıştır. Bir başka çevresel faktör olarak kabul edebileceğimiz akıl hastalarını tanıma ve bu hastalıklara ilişkin deneyimi olmak da tutumları etkileyen önemli bir etmendir ve

eğitimle çok yakından ilgilidir. Martin ve Romans (1995), Angermeyer ve Mastchinger (1997) yaptıkları çalışmalarda akıl hastalarını tanıyan veya kendisi böylesi bir hastalık atlatmış bireylerin daha olumlu tutum içinde olduklarını saptamışlardır. Burada yapılan kısa gözden geçirmede de görüldüğü gibi psikiyatrik hasta ve hastalıklara karşı geliştirilen tutumların eğitimle değiştiğine ilişkin pek çok bulgu vardır. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci ve altıncı sınıf öğrencileri üzerinde 2001 yılında yürütülmüş olan bu çalışmada da psikiyatrik hasta ve hastalıklara karşı tutumlar açısından sınıf ve cinsler arası farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Bu çalışma psikiyatrik hasta ve hastalıklarına karşı tutum değişikliklerinin eğitimle olan ilişkisine ışık tutmak üzere düzenlenmiştir.

YÖNTEM

1- DENEKLER: Araştırma Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi ilk ve son sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Çalışmaya 25'i kız, 25'i erkek 50 öğrenci 1. Sınıftan, 25'i kız 25'i erkek 6. sınıftan olmak üzere toplam 100 öğrenci alınmıştır. Öğrenciler rastgele örneklem tekniği ile okul numaralarından belirlenmiştir. 1. Sınıf öğrencilerini yaşları 18, son sınıf öğrencilerinin yaşları ise 23 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin hepsi bekar-dır.

2- VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

1) *Bilgi toplama formu:* Demografik değişkenleri, fakülte, bölüm, sınıf, öğrencinin kendisinin ve ailesinin psikiyatrik hastalık öyküsü olup olmadığına ilişkin bilgileri sorgulayan bir formdur.

2) *Tutum ölçeği:* OMI (opinions about mental illness)

Opinions About Mental Illness (OMI) ölçeği Cohen ve Struening tarafından 1961 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun psikometrik özellikleri 1986 yılında Arıkan tarafından çalışılmıştır. Arıkan (1986) yaptığı çalışmasında pek çok araştırmacının OMI'yi psikiyatri alanında ruh hastalarına ilişkin tutumların ölçümünde kullanılan en güvenilir ve geçerli araç olduğunu vurgulamış ve bu nedenle ölçeğin oldukça yaygın bir kullanıma sahip olduğunu belirtmiştir.

Ölçek yönetsel açıdan şu varsayıma dayanmaktadır. Ruhsal bozukluğu olan hastalara ilişkin düşünce ve tutumlar çok boyutludur; bundan dolayı da çok faktörlü bir analize dayalı olarak tanımlanmalıdır (Arıkan 1986).

Likert tipi 51 maddeden oluşan ölçek tutumları farklı boyutlarda araştırmaktadır. Bu boyutlar şunlardır:

Otoriterlik (Faktör A): Bu faktör ruh hastalarının normal insandan farklı ve ondan aşağı olduğu görüşünü yansıtmaktadır.

Koruyuculuk, Kollayıcılık (Faktör B): Bu faktör "şansız ve güçsüz görünen" ruh hastalarına karşı dinsel ve insancıl bir ideolojiye dayalı bir bakış açısını/tutumu yansıtmaktadır.

Ruh Sağlığı İdeolojisi (Faktör C): Böyle bir ideoloji, ruh sağlığı profesyonellerinin felsefesini yansıtmaktadır. Buna göre ruh hastalığı da diğer hastalıklar gibidir. Dolayısıyla bu, çok farklı bir hastalık kategorisi gibi görülmemektedir.

Sosyal Kısıtlayıcılık (Faktör D): Bu faktör gerek hospitalizasyon sırasında, gerekse sonrasında toplumu özellikle de aileyi korumak için ruh hastalarının kısıtlanması gerektiği görüşünü yansıtmaktadır. Bu görüş ile ruh hastalarının bir tehlike olduğu ileri sürülmektedir.

Kişilerarası Etiyoloji (Faktör E): Bu faktör de ruh hastalığının özellikle çocukluk çağındaki bozuk ana baba ve çocuk ilişkisine dayalı olarak ortaya çıktığı inancını yansıtmaktadır. Dolayısıyla ruh hastalığının oluşumunda yalnızca birey değil çevresi de pay sahibidir.

Testteki bu faktörlerin her biri belirli bir grup madde ile tanımlanmıştır. Bu maddelere verilen cevaplar 1'den (kesinlikle katılıyorum), 6'ya kadar (kesinlikle katılmıyorum) maddenin kendisinin pozitif veya negatif yüklü olmasından bağımsız olarak puanlanır. Faktör puanları belirli formüllerle hesaplanır.

ANALİZ

SPSS paket programı kullanılarak istatistik değerlendirmeler yapılmıştır. Gruplar arası farkın araştırılmasında t testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Yapılan istatistik değerlendirme sonucunda 1. Sınıf ve 6. Sınıf öğrencilerinden oluşan ör-

neklem grubunda, otoriterlik faktörü ($t = -1.067$, $p > .05$), koruyuculuk faktörü ($t = 0.284$, $p > .05$), ruh sağlığı ideolojisi faktörü ($t = -0.796$, $p > .05$), sosyal kısıtlayıcılık faktörü ($t = -1.390$, $p > .05$), bireysel etioloji faktörü ($t = -1.041$, $p > .05$) açısından cinsler arasında fark bulunmamıştır. Kız ve erkeklere ait faktör puan ortalamaları, standart sapmaları, t ve p değerleri tablo-1 de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Erkek ve kızlar arasında faktörlerden alınan puanlar açısından fark bulunmaz iken örneklem grubunu 1. Sınıf ve 6. Sınıf olarak 50 şer kişilik gruplara ayırdığımızda otoriterlik ($t = 4.173$, $p < .05$), sosyal kısıtlayıcılık ($t = 2.692$, $p < .05$), kişiler arası etioloji ($t = 2.504$, $p < .05$) faktörleri açısından anlamlı fark bulunmuştur (Tablo-2).

Tablo-2'de verilen değerlerdende anlaşılacağı gibi bu sonuçlar altıncı sınıfların bu faktörler açısından daha olumlu (düşük) puanlara sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo-1 Kız-Erkek Faktör Puan Ortalamaları ve Farkları.

Faktör	Cinsiyet	Sd	X	N	P/T
A	E	8,22	27,72	50	$p > .05$
	K	6,70	26,12	50	-1,067
B	E	7,20	46	50	$p > .05$
	K	6,93	45,6	50	0,284
C	E	5,72	36,39	50	$p > .05$
	K	7,25	33,86	50	0,796
D	E	8,23	25,18	50	$p > .05$
	K	8,31	27,48	50	-1,390
E	E	6,14	19,08	50	$p > .05$
	K	6,15	17,8	50	-1,041

Tablo-2 Sınıfların Faktör Puan Ortalamaları ve Farkları.

Faktör	Sınıf	Sd	X	N	P/T
A	1	6,46	29,82	50	p<.05
	6	7,40	24,02	50	4,173*
B	1	6,26	44,54	50	p>.05
	6	7,58	47,06	50	-1,813
C	1	7,29	33,4	50	p>.05
	6	5,72	33,28	50	0,09
D	1	8,28	28,5	50	p<.05
	6	7,95	24,12	50	2,692*
E	1	5,91	19,94	50	p<.05
	6	6,06	16,94	50	2,504*

TARTIŞMA

Tıp fakültesi birinci ve altıncı sınıf öğrencileri ile yapılan bu çalışmada elde ettiğimiz bulgulardan biri cinsler arasında tutumlar açısından fark olmamasıdır. İkinci bulgu ise birinci sınıfla altıncı sınıf arasında koruyuculuk-kollayıcılık ve ruh sağlığı ideolojisi faktörleri arasında anlamlı bir farkın olmaması buna karşın otoriterlik, sosyal kısıtlayıcılık ve kişiler arası etioloji faktörleri arasında fark bulunmasıdır. Bilindiği gibi otoriterlik faktörü akıl hastalıklarının normal insandan aşağı olduğu, sosyal kısıtlayıcılık faktörü, toplumu özellikle de aileyi korumak için akıl hastalarının kısıtlanması gerektiği görüşünü, bireyler arası etioloji faktörü ise akıl hastalığının bozuk ana-baba-çocuk ilişkisine dayalı olarak ortaya çıktığına işaret etmektedir. Her üç faktör için de birinci sınıfların daha yüksek bir ortalamaya sahip olduklarına dikkat edilecek olursa öğrencilerin tutumlarının eğitim süreçleri içerisinde olumlu yönde değiştiği söylenebilir. Birinci

sınıf öğrencileri altıncı sınıf öğrencilerine göre akıl hastalarını toplum için daha fazla tehlike olarak algılamakta ve normal insandan daha aşağı olarak görmektedirler. Ayrıca akıl hastalıklarının bozuk ana baba tutumundan kaynaklandığına olan inançları da altıncı sınıf öğrencilerine göre daha yüksek görünmektedir.

Bu konudaki literatür incelendiğinde tıp fakültesi öğrencileri ile yapılan çalışmalarda sonuçların birbirleri ile çok da tutarlı olmadığı görülmektedir. Kılıçalp ve arkadaşları (1994) bir çalışmalarında bizim bulgumuzu destekler nitelikte bir bulgu elde etmişler ve psikiyatri stajı yapmış olmanın öğrencilerin tutumlarında olumlu yönde bir değişiklik yaptığını saptamışlardır. Buna karşın Hürol (1990) ise tam tersi bir bulguya ulaşmış ve staj yapmanın istenilen yönde değişiklik yaratmadığını saptamıştır. Ünal ise 1990 yılında yaptığı çalışmada uzman doktora akıl hastasını gönderme davranışının staj yapmış öğrencilerde azaldığını saptamıştır. Arıkan (1986) ise staj yapmış olmanın etkisini

araştırdığı bir çalışmada sosyal hizmet uzmanı olacak öğrencilerin otoriterlik ve kısıtlayıcılık tutumları puan ortalamaları arasında staj yapmış olma lehine olumlu bir fark bulurken diğer faktörler arasında bir fark bulamamıştır. Bu çalışmada bizim bulduğumuz tutumlar arası farkı Arıkan'ın bu bulguları destekler niteliktedir. Tutar-sız görünen sonuçların, sonuçların elde edildiği

deneklere verilen eğitimlerin yetersizliğinden kaynaklanmış olabileceği en akla yatkın açıklama gibi görünmektedir. Sonuç olarak psikiyatrik hasta ve hastalıklara karşı tutumların eğitimle değişebildiği ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde verilen eğitim sonrasında psikiyatrik hasta ve hastalıklara karşı tutumlarda olumlu değişimler olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

Angermeyer MC, Matschinger H (1997). Social distance towards the mentally ill: results of representative surveys in the Federal Republic of Germany. *Psychol Med.* Jan 27(1): 131-141.

Arıkan Ç (1986). Psikiyatrik tedavi kurumlarında staj yapmış olmanın tutum değişikliği yaratmadaki rolü, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Meslek Yüksek Okulu öğrencileri üzerinde yapılmış bir araştırma. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Bayülkem F, Şirin G, Kasatura İ, Başta O (1970). Toplumumuzun ruh sağlığı konusundaki görüşmelerini yansıtan istatistiksel bir araştırma. 6. Nöro-Psikiyatri Kongresi Kitabı.

Cohen J, Struening EL (1962). Opinions about mental illness in the personnel of two large hospitals. *Journal of Abnormal and Social Psychology* 64, 349-360.

Dündar SE (1993). Kayseri ve yöresinde psikiyatrik hasta ve hastalıklara yönelik tutumlar. Uzmanlık Tezi, Erciyes Üniversitesi.

Dündar SE, Aldanmaz F, Oğuz A, Koçak F (1994). Kayseri ve yöresinde akıl hastalığı nedenleri hakkındaki düşüncelerin belirlenmesi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. 30. Ulusal Psikiyatri Kongresi ve Türk Psikiyatrisinin Güncel Sorunları Uydü Sempozyumu Kitabı 535-543.

Dündar SE, Aldanmaz F, Oğuz A (1995a). Antisosyal kişilik bozukluğu, alkol bağımlılığı ve homoseksüaliteye yönelik tutumlar ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kriz Dergisi* 3: 1-2: 293-299.

Dündar SE, Aldanmaz F, Oğuz A, Koçak F (1995b). Halkın konversiyon bozukluğu, obsesif-kompulsif bozukluk, anksiyete bozukluğu ve empotansa yönelik tutumları ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kriz Dergisi*, 3:1-2 :285-292.

Dündar SE, Oğuz A, Aldanmaz F (1995c). Halkın psikoz, paranoid bozukluk ve depresyona yönelik tutumları ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kriz Dergisi* 3: 1-2:275-283.

Eker D (1989). Attitudes towards mental illness: recognition, desired social distance, expected burden and negative influence on mental health among Turkish freshmen. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 24:146-150.

Gürgen F, Kahya H, Öztöpcüler M (1977). Erzurum il merkezinde ilk ve yüksek öğrenim görmüşlerin akıl hastalarını algılaması ve onlara karşı tutumları üzerine bir araştırma. 13. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Kitabı.

Gove W (1982). Labeling theory's explanation of mental illness: an update of recent evidence. *Deviant Behavior*, 3: (4): 307-327.

Hürol C (1985). Tıp öğrencilerinin psikiyatriyle ilgili tutumları ve staj eğitiminin buna etkisi. 21. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları Kitabı.

Kılıçalp Z, Akyüz G, Doğan O (1994). Psikiyatri stajının tıp öğrencilerinin ruh hastalarına karşı tutumlarına etkisi. 30. Ulusal Psikiyatri Kongresi, Türk Psikiyatrisinin Güncel Sorunları Uydu Sempozyumu. 408-411.

Martin JL, Romans SEA (1995). Community's attitudes towards the mentally ill. N.Z. Med. J. Dec 8:108 (1013) 505-508.

Savaşır Y (1969). Ruh hastalıkları ve hastalarına karşı tutum ve inançlar üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.

Socall DW, Holtgraves T (1992). Attitudes toward the mentally ill: the effects of label and beliefs. The Sociological Quarterly, 33:(3) 435-445.

Sunman T, Savaşır Y (1969). Akıl hastalıkları ve akıl hastalarına karşı tutum ve inançlar . 5. Milli Nöro-Psikiyatri Kongresi Tutanak ve Serbest Bildiriler, 50-55.